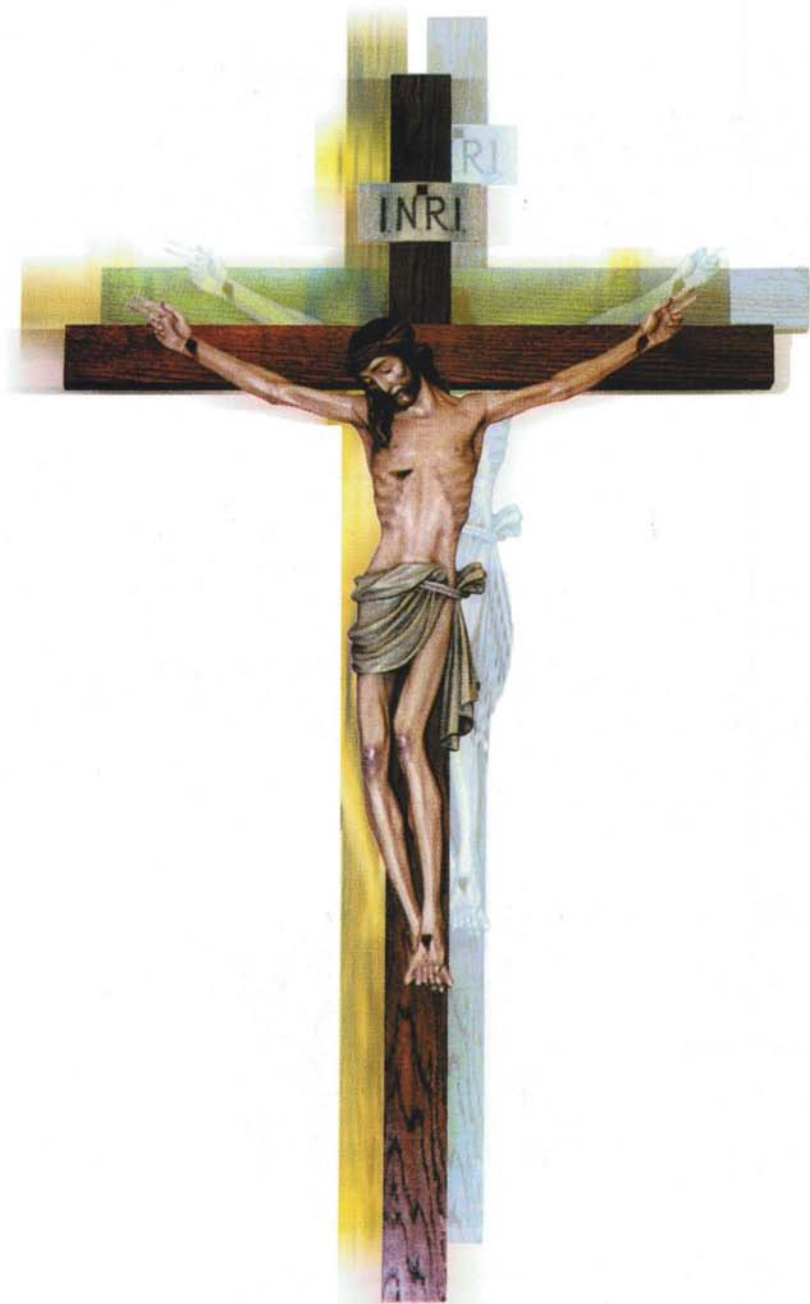

USKO JA TIETO

G.A. Danell

Tämän vihkon ovat lahjoittaneet:

LUTHERAN HERITAGE FOUNDATION

51474 Romeo Plank Road
Macomb, MI 48042
USA

www.lhfmissions.org

SUOMEN LUTHER-SÄÄTIÖ

PL 127
00101 Helsinki

www.luthersaatio.com

Artikkelin on kirjoittanut G.A. Danell, *Att tro och att veta*. Toinen painos 1993 Uppsala. Bokförlaget Pro Veritate.

Käännös: Pia Pietilä.

Myllypaino, Leväsjoki 2002

Usko ja tieto

Uskon ja tiedon on usein esitetty olevan ristiriidassa keskenään. Uskon ja tiedon välinen suhde on klassinen ongelma. Ennen kuin ryhdymme tarkastelemaan ongelmaa, on välttämätöntä selvittää näiden kahden termin sisältö.

Usko voi kielenkäytössämme tarkoittaa hyvinkin erilaisia asioita: kaikenlaista aina heikosta oletuksesta vuorenlujan vakuuttuneisuuteen. Kristillinen uskokin voi luonnollisesti olla vaihtelevassa määrin vahva ja luja, mutta siinä on kyse muusta kuin hapuilevasta toiveesta, sillä ainakin periaatteessa usko on luja luottamus.

Tieto voi ilmaisuna vaikuttaa selkeämmältä. Se ilmaisee varmuutta, joka perustuu tosiasioihin tai absoluuttisesti sitoviin todisteisiin. Ainakin periaatteessa asia on näin. Käytännössä inhimillinen tieto osoitetaan kuitenkin usein erheelliseksi. Sitä luulee ja sanoo tietävänsä yhtä ja toista. Mutta tällainen oletettu tieto voi itse asiassa olla vain uskoa, jonka totuudellisuutta ei ole todistettu, ja joka päinvastoin voidaan todistaa vääräksi.

Tästä seuraa, että tieto ja usko käytännössä lähenevät toisiaan huomattavasti. Sanotaanhan, että toinen luulee tietävänsä, ja toinen tietää luulevansa. Loppujen lopuksi taitaa olla niin, että suurin osa tiedostamme perustuu uskomukseen. Sitä sanoo ja väittää tietävänsä, koska joku auktoriteetti on vakuuttanut asian olevan niin.

Voidaan jopa sanoa, että tiedon varmuus on jossain määrin rajattua. Usein sanotaan: "todennäköisyydellä, joka lähenee varmuutta". Tämä tarkoittaa sitä, että tiedetään lähes varmasti – toisin sanoen: oikeastaan emme voi tietää, mutta on perusteltua olettaa, että asia on näin.

Uskon ja tiedon välinen raja on siis sittenkin melko häilyvä. Tieto on usein uskoa. Voidaanko vastaavasti sanoa, että usko on usein, tai ainakin joskus, tietoa?

Uskonto ja tietäminen

Kristillinen usko on, kuten aiemmin mainittiin, olemukseltaan lujaa luottamusta. Siitä huolimatta, tai ehkä juuri siksi, tieto asetetaan usein vastakkain kristillisen uskon kanssa. Jos kristinusko antaisi ymmärtää olevansa ainoastaan elämänkatsomus, jonka tarkoitus on auttaa kestämään elämän rasituksia ilman todellisia ja käsin kosketeltavia tosiasioita, ei uskon ja tiedon välinen ristiriita välttämättä olisi niin ajankohdainen. Silloin usko ja tieto voisivat kulkea eri polkuja toisiaan kohtaamatta, niin kuin ei minun esteettisen käsitykseni tarvitse joutua ristiriitaan sinun makumieltymyksesi kanssa. *De gustibus non est disputandum*, makuasioista ei voi kiistellä, kuten sanonta kuuluu.

Yleensä ajatellaan, että "uskonto" ja uskonnolliset kysymykset eivät kuulu tietämisen piiriin. Tästä seuraa, että uskonnollinen tieto ei mitenkään liity varsinaiseen tietämiseen, eikä täten voi joutua ristiriitaan tieteen kanssa. Toisena seurauksena eri uskontojen ei periaatteessa tarvitse joutua keskenään ristiriitaan, koska ne kaikki kuvaavat erilaisia inhimillisiä tapoja tulkita olemassaoloa. Symbolien sanotaan olevan uskonnon kieli, ei tavallisen kielen tapaan, missä sanat itsessään eivät ole todellisuus, vaan merkkeinä, jotka kuvaavatkin tosiasioita, ajatuksia ja käsityksiä. Symbolit ovat uskonnon kieli siinä mielessä, että sanoin kuvatut asiat eivät ole kokemusmaailman todellisuutta, vaan kuvia ja symboleja. Niin kuin yksi ja sama asia, ajatus tai käsitys kuvataan eri kielissä eri sanoin, niin ajatellaan myös uskontojen kuvaavan pohjimmiltaan samoja asioita erilaisten, kullekin uskonnotte tyypillisten symbolien kautta. Näissä olosuhteissa ihminen voi periaatteessa hyvinkin kuulua useaan uskonnolliseen yhteisöön ja noudattaa useita uskontoja. Ne ovat ainoastaan saman 'motiivin' eri 'mielikuvia'. Nämä ulkoiset mielikuvat tai symbolit voivat vaihdella, mutta motiivi on sama. Olennaista ei siis ole symbolin tai mielikuvan ilmenemismuoto, vaan sisällä, tai paremminkin takana pilkottava motiivi. Tämä motiivimaailma tai mielikuvamaailma on yliempiirinen: se leijailee ideoiden tavoin aistimaailman yläpuolella tai takana. Se on inhimillisen tutkimuksen ja tutkailun saavuttamattomissa, tietämisen tuolla puolen.

“Uskon saavuttamattomissa”

Kristinuskoa on siis pyritty tekemään riippumattomaksi empiirisistä tieteistä. Tutkimuskohde ei enää olekaan itse motiivi tai idea, vaan käsitykset niistä. Itse asiaa *-das Ding an Sich-* ei voida tavoittaa eikä kukaan voi asettua puolustamaan tai vastustamaan sen todellista olemassaoloa. Totuuskysymys ei enää ole ajankohtainen. Teologiasta tulee kuvaileva tieteenlaji, jonka tehtävä ei enää ole koetella mikä on oikeaa ja mikä väärää, mikä todellista ja mikä epätodellista. Teologia ei enää tarkoita *oppia Jumalasta*, niin kuin itse sanakin tarkoittaa, vaan tietoa ihmisten uskonkäsityksistä. Totta kai teologi voi edelleen antaa positiivisia tai vähemmän positiivisia lausuntoja eri uskonkäsityksistä. Tätä menoa teologiasta tulee suhteellisten makuasioiden arviointia.

Systemaattisen teologian lisäksi Raamatun selitysoppi kärsii edellä kuvaillusta ajatustavasta. Viime vuosisadan historiallis-kriittisen raamatuntutkimuksen edustajat – ja edeltäjänsä 1700-luvun rationalistit – sanovat löytäneensä olennaisia virheitä ja epätarkkuuksia sekä Uudesta että Vanhasta testamentista. Tutkijoiden joukosta löytyy sekä niitä, jotka epäilevät kaikkia historiallisia tietoja, että niitä, jotka ovat konservatiivisempia ja varovaisia. He hylkäävät Mooseksen kirjat ja Joosuan kirjan legendakokoelmina ilman historiallista luotettavuutta, mutta heidän mielestään Uusi testamentti antaa *“kuta kuinkin”* oikean kuvan Jeesuksen persoonasta, elämästä, teoista ja sanoista, mutta eivät sen kummemmin selitä, miten tämä kuva eroaa historiallisesta totuudesta.

Eräs Uuden testamentin asiantuntija vastasi suoraan, ettei hän täysin usko esimerkiksi kolmen evankeliumin kertomukseen Gerasan alueen riivatusta, jonka Jeesus vapautti demonien vallasta. Tämä tarina poikkeaa kuulemma historiallisista tosiasioista, Jeesuksen elämän ja toiminnan kuvauksesta. Samoin Lasaruksen kuolleista herättämisen täytyy olla liioittelua eli toisin sanoen väärennöstä.

Entä Jeesuksen ylösnousemus?

Kaikesta huolimatta monet tutkijat selittävät uskovansa Jeesuksen ruumiilliseen ylösnousemukseen, vaikka se onkin yliempiiristä tietoa, jota ei voida tavoittaa tieteellisin arvioin. Empiirisiin ja täten tieteellisesti arvioitaviin tosiasioihin he lukevat Jeesuksen kärsimyksen ja ristin-kuoleman.

Ei voi kuin ihmetellä, millä perusteella riivaajien ulosajamista ja Lasaruksen kuolleista herättämistä pidetään epähistoriallisina, samalla kun tunnustetaan usko Kristuksen ruumiilliseen ylösnousemukseen. Kertomus legioonallisesta riivaajia taidetaan hylätä ihan vain mieltymyksistä. Se ei alkukantaisuudessaan ja kaameudessaan sovi tavalliseen Jeesus-kuvaan. Ajatus on kuitenkin epälooginen, sillä Uusi testamentti on ainoa lähteemme Jeesus-kuvan rakentamiseksi. Millä oikeudella tutkija repii irti osia siitä kuvasta, joka meille on annettu? Jos tutkija toimii tällä tavoin, on hän väistämättä subjektiivinen eli eiteieteellinen.

Liioittelua?

Jos Lasaruksen kuolleista herättäminen oli liioittelua, mikä osa kertomuksesta on liioiteltua? Sekö, että hän makasi haudassa neljä päivää? Vai se, että hän ylipäätään oli kuollut ennen kuin hänet kutsuttiin ulos haudasta? Kuinka paljon enemmän eivät sitten kertomukset Jeesuksen ylösnousemuksesta olisi liioiteltuja! Onhan selvää, kumpi ihmetoista on suurempi – Lasaruksen vai Jeesuksen ylösnousemus – ja kumpi niistä taistelee voimakkaammin inhimillistä käsityskykyämme vastaan. Jos vähäisempi ihme, tai kertomus siitä, on liioittelua, kuinka paljon enemmän suuremmista ihmeistä kertovien tarinoiden, täytyy olla liioiteltuja.

Mitä oikein tapahtui?

Monet teologit, jotka ympäröiväisesti selittävät uskovansa Jeesuksen ruumiilliseen ylösnousemukseen, itse asiassa epäröivät yksittäisiä ker-

tomuksia ylösnousemuksen tapahtumista. Epäilyt kätketään usein si-
lottelevaan lausahdukseen: “ei sillä ole väliä *miten* se tapahtui, vaan
että se tapahtui”. Silloin on epäselvää ja jopa epäolennaista, *miten*
Jeesus ilmestyi opetuslapsilleen. Pääasia on, *että* hän nousi kuolleista.
Tämä tarkoittanee sitä, että Uuden testamentin kertomukset Jeesuk-
sen ylösnousemuksesta ja ilmestymisestä opetuslapsilleen ovat legen-
daa ja täten epäluotettavia. Ajatuksena on kuitenkin, että näiden taru-
jen ydin on totta, vaikka sitä ei voidakaan todistaa. Ylösnousemuksen
tapahtumat ovat nimittäin yliempiirisiä ja täten tieteellisen tutkimuk-
sen ulottumattomissa.

Evangelistojen kertomusten yksityiskohdat ovat näiden tutkijoiden
mukaan legendaarisia, epähistoriallisia korulauseita, mutta päätapah-
tuma on tosi. Toisin sanoen: todistukset ovat vääriä, mutta todistusten
ydin on yksi ja sama ja siksi uskottava, vaikkakin uskomaton.

Legendaa?

Jotkut teologit siis hyväksyvät Kristuksen ruumiillisen ylösnousemuksen,
kuolleen ruumiin henkiin saattamisen ilman ihmisen myötävai-
kutusta, vaikka se onkin ihmisjärjelle kaikkein uskomattominta ja epä-
todennäköisintä. Samalla he kuitenkin hylkäävät kertomukset ylös-
nousemusta välittömästi seuranneista tapahtumista ja Ylösnousseen
ilmestymisestä eri ihmisille ja kutsuvat näitä tarunomaisiksi lisäyk-
siksi. Enkelinäkyjä pidetään taruina, samoin naisten ja apostolien koh-
taamista Ylösnousseen kanssa. Tutkijoiden mukaan on legendaa, että
Jeesus söi ja joi opetuslastensa kanssa. Haudanvartijat, heidän kauhis-
tuksensa, ylimmäisten pappien liikkeellepanemat huhupuheet opetus-
lapsien suorittamasta haudanryöstöstä vartijoiden nukkuessa – näitä
kaikkia pidetään myöhempanä lisäyksenä, jolla yritettiin vakuutella
ylösnousemuksen todellisuutta. Mutta eihän siinä ole mitään yliem-
piiristä, että vartijat pyörtyivät kauhistuksesta ja valehtelivat säästääk-
seen henkensä – vaikka heidän valheensa olikin hölmö ja läpinäkyvä
– saati sitten siinä, että ylipapit käyttivät sekä lahjuksia että valheel-
lisuutta suojellakseen mainettaan ja salatakseen juridisen virheen, mikä
voidaan laskea rikokseksi. Huomattava osa legendasta, jonka sano-

taan syntyneen Jeesuksen ylösnousemuksen yhteydessä, on sopusoinnussa inhimillisen kokemusmaailman kanssa. Kertomuksen henkilöt käyttäytyvät nimittäin liiankin inhimillisesti.

Usko ilman todisteita?

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että laajasti levinneen teologisen ilmapiirin hengessä epäillään evankelistojen todistusta Kristuksen todellisesta, ruumiillisesta ylösnousemuksesta, ja siksi ne hylätään tarunomaisina ja epähistoriallisina. Silti esitetään jonkinlaista uskoa Jeesuksen ylösnousemukseen, mutta muistutetaan, ettei sitä voida todistaa, koska asia on empiirisen tason ulkopuolella. Uskotaan siis, että Jeesus on ylösnoussut, mutta tätä ei voida todistaa. Koska tätä eriskummallista tapahtumaa ei millään voida tieteellisesti todistaa, ei voida myöskään *tietää*, onko se todella tapahtunut.

Mihin tällainen usko sitten perustuu? Jokainen uskomus perustuu vääjäämättä jonkinlaiseen syyhyn. Joskus ihmiset kylläkin uskovat mitä uskomattomimpia asioita kykenemättä selittämään uskoaan sen kummemmin. He vain uskovat. Sellainen usko voi joskus perustua yksilön tai jonkin yhteisön arvovaltaan. Uskotaan, koska muutkin uskovat, koska on sellaiset perinteet – sitä vaan uskotaan. Usko voi olla intuitiivista. Silloin se pysyy kaikenlaisista perusteluista huolimatta. On tietenkin olemassa eriasteista uskoa. Joskus on kysymys uskosta parempaa tietoa vastaan, joskus taas uskosta johonkin uskoon, jolle sattumalta löytyy joitakin perusteluja.

On melko ilmeistä, että tällaista uskoa esiintyy kristillisissäkin piireissä. Uskotaan, koska ei haluta tai uskalleta uskoa muuta, mutta ei oikein osata perustella omaa uskoa eikä osata kohdata, saati sitten kumota väitteitä, joita muut esittävät omaa uskoa vastaan.

Tällainen asenne on ymmärrettävä ja jopa hyväksyttävä ihmisillä, jotka eivät ole psyykkisesti tai oppineisuudessaan täysi-ikäisiä. Teologisissa piireissä tämä on ymmärrettävää, mutta ei missään tapauksessa hyväksyttävää. Sama koskee tavallista maallikkoa. Kristitty on Uuden testamentin mukaan velvollinen perustelemaan toivonsa perustusta eli uskoaan. Eikä tässä tarkoiteta ainoastaan omaa uskontun-

nustusta niin että pystyy itse säilyttämään uskonsa, vaan sitä että kykenee puolustautumaan ei-uskovien hyökkäyksiltä omaa uskoa vastaan. Uskosta osatonta ei voida vaatia uskomaan vain siitä syystä, että kristityt uskovat tietyllä tavalla. Heillä on oikeus kuulla hyviä perusteluja kristinuskon puolesta. Jos otamme huomioon sekä uskonpuolustuksen että lähetystehtävän, on välttämätöntä, että kristityt voivat antaa hyviä syitä uskonsa tueksi. Tarvitaan perusteita niinkin uskottomille asioille kuin Kristuksen ylösnousemukselle. Eriuskoiset ja ateistit tuskin kelpuuttavat perusteluasi, jos sanot: "Ei Kristuksen ylösnousemukselle kyllä mitään todisteita ole, mutta uskonpahan kuitenkin."

Tuleeko uskoa puolustaa?

Jos noudattaa sellaista teologiaa, joka kieltää evankeliumit todisteena Kristuksen ylösnousemisesta ja pitää niitä ylösnousemususkoon nähden toisarvoisina, tulee apologetiikasta eli kristillisen uskon puolustuksesta kova pala. Usein hädästä tai välttämättömyydestä tehdään hyve ja selitetään apologetiikan olevan, ei ainoastaan tarpeeton, vaan sopimaton ja jopa kielletty asia. Uskoa ei tule puolustaa. Herää kysymys, onko tällainen teologinen pasifismi ja puolustusnihilismi tehokasta suhteessa lähetyskäskyyn?

Voiko sellainen usko, joka ei halua puolustautua, vakuuttaa muita? Maallisissa asioissa vaikuttaa siltä, että ihmiset, jotka ovat haluttomia puolustamaan maataan ja perinteitään, ovat vielä vähemmän innokkaita hyökkäämään muita vastaan. Poliittisissa yhteyksissä hyökkäyshaluttomuus täytyy nähdä hyveenä.

Mutta kristillinen kirkko on asetettu voittamaan koko maailma kristinuskolle. Jos itse kirkko ei halua puolustaa uskoaan, kuinka paljon vähemmän sitä kiinnostaa mennä kaikkeen maailmaan kertomaan tästä uskosta. Jos kirkko ei halua puolustaa uskoaan ja jopa ajattelee sen olevan mahdotonta, onko kirkolla silloin se usko, jota katoamattomaksi aarteeksi kutsutaan?

Apostolit toimivat toisin

Apostolit ja evankelistat toimivat täysin eri tavalla. Apostoli Paavali oli hyvin innokas voittamaan mahdollisimman monta ihmistä ja vakuuttamaan heidät kristinuskon totuudesta. Hän panosti koko elämänsä ja kaikki voimavaransa tähän tehtävään. Paavali ei käyttänyt ainoastaan rationaalisia, järkeen vetoavia perusteluja. Hän kertoo, että: "minun puheeni ja saarnani ei ollut kiehtovia viisauden sanoja, vaan Hengen ja voiman osoittamista" (1. Kor. 2:4). Tämä sisältäneen sen, että Paavali ei käyttänyt filosofisia perusteluja todistaakseen kristillisen uskon paikkansapitävyyden. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö hän opetuksessaan olisi käyttänyt sekä tunteisiin että järkeen vetoavia perusteluja Kristuksen ylösnousemuksen puolesta.

Kristuksen ylösnousemuksesta ja kuolleiden ylösnousemuksesta kerrovassa ydinluvussa (1. Kor. 15) Paavali selittää historioitsijan tavoin tapahtumat asiallisesti ja tieteellisesti, kuin todistaakseen tapahtuman totuudellisuuden luotettavimpien todistajien kautta. Eräät tutkijat ovat tehneet eron empiiristen ja yliempiiristen tapahtumien välillä. Tämän käsityksen mukaan Kristuksen kuolema ja kärsimys kuuluvat empiiriin ja täten todistettaviin tapahtumiin. Kristuksen ylösnousemus taas kuuluu yliempiiriin tapahtumiin: on mahdoton todistaa niiden todella tapahtuneen.

Empiirinen ja yliempiirinen

Tämä erottelu ei osu asian ytimeen. Olisi oikeampaa sanoa, etteivät Kristuksen kärsimys ja kuolema kuulu empiiriseen todellisuuteen sen enempää kuin Kristuksen ylösnousemukseen, jos tällä tarkoitetaan asioita, jotka voisimme vahvistaa tosiksi oman kokemuksemme avulla. Ihmisparkojen kiduttaminen ja murhaaminen ristiinnaulitsemalla kuuluu inhimillisyyden synkkään kokemukseen eli empiiriseen todellisuuteen. Mutta oman kokemuksemme kautta emme voi todistaa, että joku tietty henkilö murhattiin tällä nimenomaisella menetelmällä noin kaksituhatta vuotta sitten. Tiedämme, että näin on voinut tapahtua, mutta yksittäinen tällainen tapaus niin kaukana menneisyydessä kuuluu väistämättä kokemusmaailmamme ulkopuolelle. Emme voi kokea

uudelleen tapahtumien kulkua, emme voi kääntää kelloa taaksepäin tai itse siirtyä ajassa siihen hetkeen, jolloin silminnäkijät todistivat tämän kaiken. Olemme täysin niiden todisteiden varassa, jotka itse todistavat olevansa joko silminnäkijöiden kirjoittamia tai sellaisten henkilöiden, jotka kuulivat todistuksen silminnäkijöiltä. Siksi meidän tulee tarkkaan koetella saamamme lähteet ja niiden uskottavuus. Meidän tulee käyttää kaikkia historioitsijan käyttämiä, hyväksi todettuja menetelmiä löytääksemme historiallisen totuuden. Meillä ei ole mitään syytä epäillä evankelistojen todistusta Jeesuksen kärsimyksensä ja kuolemasta – vaikka monet tutkijat ovatkin niin tehneet.

Ne tutkijat, jotka epäilevät tai kieltävät lähdeaineistonsa totuudellisuuden, saavat yleensä enemmän arvostusta kuin ne, jotka hyväksyvät lähdemateriaalin tiedot. Usein aineisto voikin osoittautua vääräksi. Mutta eikö ole yhtä vakava asia, jos tutkija vähättelee lähdekirjallisuuden arvoa ilman asiallisia perusteita ja hylkää sen kokonaan. Syynä tähän saattaa olla ennakkoluulo hyväuskoista ja epäkriittistä asennetta kohtaan, joka nielee purematta huonon tiedonlähteen kaikki virheet. Jeesuksen kärsimyksen ja kuoleman todisti neljän evankelistan lisäksi apostolisten kirjeiden kirjoittaja sellaisella tavalla, ettemme voi enää puhua niiden välisistä riippuvuussuhteista, jolla tarkoitetaan alkupe-
räislähteen epäitsenäistä kopiointia. Kysymys on useasta todistajasta, joiden todistus päätapahtumista on sopusoinnussa muiden kanssa, mutta eroaa useissa yksityiskohdissa ja omassa kerrontatavassa näiden kuitenkin olematta keskenään ristiriidassa. Historiallista tapahtumaa ei juurikaan voi sen paremmin todistaa.

Uskomatonta mutta totta

Kristuksen ylösnousemuksessa oli kyse niin ainutkertaisesta ja hätkähdyttävästä tapahtumasta, että sen täytyy vaikuttaa uskomattomalta. Se on epäilemättä ristiriidassa inhimillisen kokemusmaailmamme kanssa. Samahan koskee muita ihmetekoja, joista evankeliumeissa kerrotaan. Tällaisissa tapauksissa historiallinen ja kriittinen tutkija, samoin kuin tavallinen lukija, vaatii totta kai vakuuttavaa todistusta voidakseen hyväksyä kertomuksen sisällön totena.

Yleensä tutkijat eivät kuitenkaan ole niin kriittisiä ja puolueettomia, että he kaikessa rauhassa koettelisivat tarkasti lähdemateriaalin todistuksen ja uskottavuuden. Sen sijaan he selittävät ihmeet jo itsessään ennen tutkimista, *a priori*, mahdottomiksi ja siksi ihmekertomustenkin täytyy olla tarua ilman historiallista pohjaa. Voidakseen päätellä näin tutkijan täytyy itse asiassa tuntea koko todellisuus: hänellä täytyy olla vähintään jumalainen näkökyky kaikkiin syy-yhteyksiin ja tieto meille ihmisille näkymättömästä maailmasta. Mutta eihän sellaista tutkijaa ole olemassa! Siitä huolimatta useat maalliset historioitsijat ja raamatuntutkijat käyttäytyvät ikään kuin heillä olisi kaikki tämä taivaallinen tieto. Sellainen asenne on silkkaa hölmöläisyyttä ja rajoittuneisuutta. Me ihmiset tunnemme vain mitättömän osan maailmankaikkeudesta, sen salaisuuksista ja niistä näkymättömistä voimista, jotka maailmassamme vaikuttavat.

Ei voi olla historian tutkijan tehtävä päättää, mikä on mahdollista ja mikä mahdotonta, mitä voi tapahtua ja mitä ei voi tapahtua. Toki pitää koetella paljon tarkemmin sellaiset kertomukset, jotka ovat ristiriidassa kokemusmaailmamme kanssa. Mutta ei voi olla tieteellisesti perusteltua hylätä todistukset pelkästään sen vuoksi, että tutkijalla on tietty ennakkonäkemys siitä, mikä on mahdollista ja mikä ei. Jos viestintuojina ovat luotettavat todistajat, jotka ovat yksimielisiä siitä, että uskomattomia asioita tapahtui, kuka hylkää tällaisen todistuksen?

Erot kertomuksissa Jeesuksen kärsimyksestä, kuolemasta ja ylösnousemuksesta eivät ole eroja empiirisen ja yliempiirisen tiedon välillä. Samat todistajat todistavat sekä empiirisistä että yliempiirisistä asioista todellisina tapahtumina, jotka vakuuttivat silminnäkijät niin täysin, etteivät he voineet kieltää aistiensa todistusta vaan tunnustivat sen todeksi, mikä vaikutti epätodelliselta ja uskomattomalta. Jokainen evankelista todistaa, etteivät opetuslapset osanneet varautua Jeesuksen ylösnousemukseen, vaikka Jeesus ennusti sekä kärsimisensä että ylösnousemuksen. Tyhjä hauta ei saanut opetuslapsia tajuamaan, mitä oli tapahtunut. He ajattelivat inhimillisen kokemuksensa mukaisesti, ettei kuollut ole voinut nousta kuolleista, vaan tyhjä hauta kertoo jonkun siirtäneen siellä lojuneen ruumiin muualle. Heillä kaikilla oli ennakoasenne, joka perustui heidän omaan kokemusmaailmaansa.

Tieteellisiä todisteita

Tuomas on puhuttelevin esimerkki tieteellisestä suhtautumistavasta, joka vaatii kiistämättömiä todisteita voidakseen hyväksyä uskomattoman tapahtuman olevan totisinta totta. Hän osoittautuu aidoksi tutkijaksi ja tiedemieheksi nöyrytyksellä kiistelemättömän tosiasian edessä, vaikka se sotiikin hänen ennakkokäsityksiään vastaan.

Paavali on toinen hyvä esimerkki. Hänen henkilöhistoriansa on vakuuttava todiste Kristuksen ylösnousemuksesta. Paavalin tapauksessa ei ole kyse pelkästä toiveajattelusta. Raamatun mukaan hän taisteli vastaan niin kauan kuin pystyi. Hän oli nähnyt Stefanuksen murhan ja ollut sen kannalla, hän oli kuullut tämän rukoilevan murhaajiensa puolesta, nähnyt tämän kasvojen loisteen, mutta kovettanut sydämensä ja ajautunut yhä syvemmälle fanaattiseen vihaan kristittyjä vastaan. Kunnes hän kohtasi Kristuksen, ylösnousseen Vapahtajan, niin pysäyttävällä tavalla, ettei hän enää voinut kieltää tämän ylösnousemusta. Paavalin ja Jeesuksen kohtaaminen ei ollut hallusinaatiota, ei sielullinen, psyykkinen kokemus. Tapahtumalla oli fyysiset vaikutukset Paavaliin: hän sokeutui siihen asti, kunnes hänet ihmeteon kautta parannettiin. Hän oli nähnyt taivaallisen näyn täällä maan päällä, hän oli nähnyt omin silmin todellisuuden, joka useimmilta ihmisiltä on salattu.

Tämän kouriintuntuvan, voimakkaan vakuutuksen kautta Paavalista tuli loppuelämäkseen täysin vakuuttunut siitä, että Kristus on ylösnoussut. Hän omisti koko elämänsä tämän ilosanoman eteenpäinvie-miseen.

Sekä Paavali että Tuomas olivat tieteellisesti aitoja nöyrytyessään vastaansanomattoman tosiasian edessä ja hyväksyessään sen seuraukset. Paavalille tämä oli varmasti suunnattomasti vaikeampaa ja nöyryyttävämpää kuin Tuomaalle, joka oli jo aiemmin ollut Jeesuksen ystävä ja opetuslapsi. Paavali taas oli ollut Jeesuksen kannattajien katkerin vihollinen.

Ei tarua vaan totisinta totta

Paavali osoittaa asiallisuutensa ja tieteellisyytensä suhtautumisessaan ylösnousemuksen uskomattomaan tosiasiaan ensimmäisen Korinttolaiskirjeen 15. luvussa. "Jos Kristus ei ole noussut kuolleista", on apostolien saarna tyhjää puhetta ja meidän uskomme huuhaata. Olemme edelleen kiinni synneissämme, huijareita ja kaikista ihmisistä säälettävimpiä, jos uskomme valheeseen. Apostolille ei olisi tullut mieleenkään kehottaa kuulijoita uskomaan emävalheeseen ja illuusioon, jotta elämä ei olisi niin raskasta. Totuuskysymys on kaiken pohja niin Paavalille kuin muillekin apostoleille. Pietarin sanat "me emme seuranneet vieikkaasti sommiteltuja taruja" osuvat naulan kantaan ajasamme, nyt kun on muotia selittää Raamatun kertomukset sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa taruiksi, joilla ei ole historiallista, vaikkakin ehkä aatteellista ja teologista arvoa. Pietarin sanat pureutuvat myös niihin teologeihin, joiden mukaan on uskolle epäolennaista, tapahtuiko Kristuksen yliluonnollinen sikiäminen, hänen ihmetekonsa, ylösnousemuksensa ja taivaaseenastumisensa todella. Ne ovat tulkinnan mukaan ainoastaan symboleja ja mielikuvia, jotka kantavat sisäisiä totuuksia: motiiveja ja ideoita.

Evankelista Luukas selittää Apostolien tekojen alussa, että Jeesus usean varman todisteen kautta käyttäytyi elävien tavoin. Tämäkin on esimerkki tieteellisestä, asiallisesta asennoitumisesta. Apostoli Johannes todistaa ensimmäisessä kirjeessään siitä, "minkä olemme kuulleet, minkä omin silmin nähneet, mitä katselimme ja käsin kosketimme". Tämä ei kuulosta laisinkaan yliempiiriseltä, vaan niin empiiriseltä ja tieteelliseltä kuin kuulostaa voi. Paavalikaan ei tyydy kertoamaan omasta kohtaamisestaan ylösnousseen Jeesuksen kanssa, vaan viittaa Korinttolaiskirjeen 15. luvussa suureen liutaan todistajia, jotka hän henkilökohtaisesti oli tavannut ja joista suurin osa vielä oli elossa ja saattoi todistaa kristinuskon totuuden ja todellisuuden.

Usko ilman näkemistä

Tapahtumia on mahdoton toistaa niin, että me, lähes kaksi tuhatta vuotta ilmoitettujen tapahtumien jälkeen, voisimme omin silmin näh-

kristinuskoa. Pahat hengetkin tietävät Jumalan olevan olemassa ja Kristuksen nousseen kuolleista, mutta eivät he sen vuoksi usko Jeesukseen Vapahtajanaan. Aiemmin tällainen asenne oli yleisempi, ja siksi usein saarnattiinkin kuollutta järjen tietoa vastaan. Meidän aikamme tämä olisi avoimen oven kiinni paiskaamista.

Järkiuskon halveksunta on osittain edellä kuvatun opetuksen seurausta. Toinen syy on historiallis-kriittinen raamatuntutkimus, joka väittää löytäneensä Raamatusta historiallisia ja muita virheitä. Kun koe-taan loogisista syistä välttämättömäksi kieltää Kristuksen yliluonnol-linen sikiäminen ja hänen ylösnousemuksensa, eivät kaikki siltikään kykene päästämään irti kristinuskosta. He ovat tunnesyistä pakotettu- ja selittämään tosiasioiden olevan uskon ulottumattomissa. Tätä he perustelevat sillä, että evankelinen usko ei ole tiettyjen asioiden ja opinkohtien totena pitämistä, vaan sydämen luottamusta, henkilökoh-tainen suhde ihmisen ja Jumalan (myös Jeesuksen) välillä.

Tämä ajatuksellinen pakotie on pitkällä tähtäimellä osoittautunut sudenkuopaksi, jonka voimin kristillinen usko on heivattu ulos kirkosta. Uskosta kaavitaan pois kaikki sisältö, elämä ja voima. Uskosta on muodostunut jonkinlaista sielullista akrobatiaa, jossa uskotaan silti uskomatta, yritetään uskoa kaikesta huolimatta: uskotaan vasten pa-remppaa tietoa.

Kristinuskko perustuu kuitenkin tiettyihin tosiasioihin ja aivan tiet-tyyn persoonaan, Jeesukseen Kristukseen. Hänet olimme tuntemaan ainoastaan Pyhässä Raamatussa. Kristillinen usko ei ole pelkkää us-koa johonkin, eikä pelkkää lohdutusta, vaan myös tiettyjen Jumalaa ja Kristusta, ihmistä ja maailmaa koskevien tapahtumien ja oppien totena pitämistä. Eihän Jumalaan voi luottaa ellei usko Hänen elävän! Ei ihminen myöskään voi turvautua Jeesukseen Vapahtajana synnin ja kuoleman vallasta, ellei usko Jeesuksen olevan Jumalan Poika, Tosi Jumala ja tosi ihminen, joka on kärsinyt kuoleman, todella kuollut ja noussut ruumiillisesti ylös kuolleista.

On sietämätöntä, että kristillisessä kirkossa tehdään ero luottamus-uskon (*fides qua*) ja totena pitämisen välillä (*fides quae*). Luottamus ilman totena pitämistä on harhaa ja itsepetosta.

Martti Luther esitti hyvin voimakkaasti, ettei usko ole yksin histo-

riallisten tapahtumien totena pitämistä, vaan uskoa siihen, että tämä kaikki on totta “minun kohdallani”. Hän sitoo nämä asiat yhteen uskontunnustuksen toisen uskonkappaleen selityksessä: “Minä uskon, että Jeesus Kristus, totinen Jumala, Isästä iankaikkisuudessa syntynyt, ja myös totinen ihminen, syntynyt neitsyt Mariasta, on minun Herrani, joka lunasti minut, kadotetun ja tuomitun ihmisen, vapahti minut kaikista synneistä, kuolemasta ja perkeleen vallasta, ei kullalla eikä hopealla, vaan pyhällä, kalliilla verellään ja viattomalla kärsimisellä ja kuolemallaan — niin kuin hän on kuolleista noussut, elää ja hallitsee iankaikkisesti. Tämä on totinen TOSI.”

Voittava usko

Ei pelkästään apostolien ja evankelistojen todistuksen perusteella, vaan myös uskon vaikutusten perusteella kansojen ja yksittäisten ihmisten elämässä, tiedämme kristinuskon olevan totta. Jeesus on todellakin noussut kuolleista. Täten hän on todistanut jumaluutensa ja voiton synnin, kuoleman ja perkeleen vallasta. Voimme yhtyä apostolin sanoihin: “Varma on se sana” (1. Tim. 1:15) ja “sillä minä *tiedän*, keeneen uskon” (2. Tim. 1:12).

Paavalin absoluuttinen varmuus oli edellytys sille, että hän niin kokonaisvaltaisesti omisti elämänsä sille, että ihmiset tulisivat tähän uskoon. Jos kirkko ei ole täysin varma kristinuskon totuudesta, ei se voi mitenkään voittaa ulkopuolisia tällaiseen epävarmaan uskoon. Usko voi saavuttaa uskosta osattomat ainoastaan silloin, kun se on “luja luottamus” (Hebr. 11:1). Vain sellainen usko voittaa maailman.

“G.A.Danell johdattaa lukijansa pohtimaan klassista ongelmaa uskon ja tiedon suhteesta Jeesuksen ylösnousemuksen valossa. Usko ylösnousemukseen ei ole jonkinlaista epämääräistä olettamusta, vaan varmaa vakaumusta, jota myös empiirinen todistusaineisto tukee. Siksi sen varaan kirkko voi iloitien perustaa olemassaolonsa ja missionsa. Danell muistuttaa kirkkoa apostoleilta peritystä apologeettisesta tehtävästä: uskon perusteet täytyy pitää vapaina sille vieraista filosofioista. Samalla hän itse kirjoittaa aidossa apologeettisessa hengessä, jättäen tilaa sekä uskolle että ajattelulle. Sellaisena Danellin kirjoitus on tervetullut ja raikas puheenvuoro!” Pastori **Lauri Seppänen**

Artikkelin kirjoittaja tuomiorovasti **G.A.Danell** (1908-2000) tuli tunnetuksi syvällisenä ja terävänä kirjoittajana sekä luterilaisen uskon opettajana ja tunnustustaistelijana ei ainoastaan kotimaassaan Ruotsissa vaan myös Suomessa.

Tämä vihko jatkaa Suomen Luther-säätiön **Aamutähti-sarjaa**, joka keskittyy uskonelämän peruskysymyksiin. Sarjan toimittajina ovat rovasti, teol.lis **Simo Kiviranta** ja pastori **Juhana Pohjola**.

Suomen Luther-säätiö
Aamutähti
Nro 22.

ISBN 952-5409-13-9